MOTIVUL „MONSTRULUI ÎNGHIȚITOR” ÎN TEXTUL POPULAR ROMÂNESC. ŞARPELE

Drd. Ionela Florina IACOB
Universitatea „Babeş Bolyai”, Cluj-Napoca

Abstract

The author attempts to bring forward some traditional texts the construction of which reveals an epic core that is specific to archaic initiation rituals. There is a description of the various representations of a theme found both in ballads and carols – the theme of the young hero swallowed by the snake. Thus, the paper focuses on the hermeneutical values of the myth of the snake, as a totemic animal.

Pornind de la premisa formulată de Mihai Coman, conform careia “temele baladelor proveneau din stravechi structuri mitice” (Mihai Coman, 1980, p.180), vom încerca în studiul de față să analizam câteva texte folclorice al caror nucleu epic este constituit în jurul unui motiv arhaic, acela al şarpelui care înghite un voinic. Am avut în vedere textele unor balade şi colinde de tip baladă extrase din Arhiva Institului de Folclor din Cluj-Napoca, precum şi unele variante cuprinse în diverse antologii de folclor. Scenariul figurat în acest tip de baladă cuprinde câteva elemente asimilabile unor structuri inițiatice arhaice, motiv pentru care vom prezenta, pentru început, câteva date generale legate de sintaxa ritualului de acest tip.

Pentru mentalitatea arhaică, omul nu făcea parte din sânul colectivității chiar din momentul naşterii sale, ci doar odată cu parcurgerea unor ritualuri inițiatice. Inițierea marchează abolirea identității naturale a individului şi renaşterea sa în calitate de om cultural: „La nivelul manifestărilor exterioare inițierea este un ritual menit să ofere individului, la vârsta ieşirii din copilărie, şansa unei noi şi dificile naşteri din lumea naturii în cea a culturii, să-i ofere un nume şi un statut social.”(Vasile Filip, 1999, p.237).

Scenariul unui rit de inițiere respectă, în linii mari, schema generală a riturilor de trecere, stabilită de Arnold Van Gennep. Întregul proces cuprinde trei etape esențiale respectate în general în cadrul oricărui ritual inițiatic: 1) separarea novicelui de identitatea sa naturală; 2) inițierea propriu-zisă; şi 3) revenirea inițiaților în spațiul comunității.

Prima etapă este marcată de o serie de rituri de dezagregare (preliminare): tânărul este separat de familia sa şi scos în afara limitelor satului. În unele comunități mama îşi jeleşte feciorul ca şi cum acesta s-ar îndrepta spre moarte. Această separare este definitivă deoarece, după momentul inițierii, tânărul nu se va mai întoarce în casa părintească, identitatea sa

BDD-A23603 © 2009 Editura Universității „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

nemaifiind definită prin raportare la o relație de rudenie (ca fiu al mamei sale), ci ca rol social, el devenind un membru al comunității din care va face parte de acum înainte, locul său fiind printre bărbații tribului, care îi oferă recunoaşterea noului statut (Arnold van Gennep, 1998, p 75).

Inițierea propriu-zisă are loc în afara satului, într-un loc pustiu, de obicei în pădure. Acestă etapă este divizată în cinci subfaze distincte: 1) probele de anduranță la care sunt supuşi neofiții (flagelări, bătăi, restricții alimentare, etc.); 2) îngurgitarea novicilor de către animalul totem, simbolizând întâlnirea cu originea comunității şi regurgitarea lor ca „nou-născuți"; 3) aflarea miturilor de origine ale comunității; 4) vânătoarea animalului totem; 5) masa ritualică, adică consumarea cărnii animalului vânat, acest moment semnificând împărtăşirea din substanța sacră a strămoşului.

Ultima etapă constă în reintroducerea neofitului în comunitate, moment marcat de o serie de rituri de reintegrare (postliminare), ce pot consta în tatuarea cu însemne purtate de toți bărbații tribului sau o mutilare specială (Arnold van Gennep, 1998, p.76).

În structura oricărui ritual de inițiere, momentul cel mai important este acela al morții temporare. Omul vechi trebuia să moară pentru a renaşte cu un nou statut cultural. Moartea este înțeleasă ca o regresie spre origine, modalitate prin care neofitul intră în contact direct cu stramoşul mitic al comunității din care face parte.

Reîntorcându-ne la punctul de pornire al discuției noastre, vom analiza în cele ce urmează un anumit tip de balade şi colinde în care pot fi regăsite elemente asimilabile acestui moment al morții temporare, reprezentat simbolic prin îngurgitarea neofitului de către un monstru. În cadrul baladelor şi colindelor româneşti, monstrul înghițitor este şarpele, animal cu vaste semnificații simbolice în contextul culturii populare româneşti.

Întregul scenariu baladesc cuprinde câteva episoade distincte. Cele mai multe variante debutează cu episodul naşterii şi al blestemului. Drept urmare a faptului ca pruncul nou-născut (în unele variante acesta are un nume – Mistricean) nu vrea să se opreasca din plâns, mama îl blestemă să fie „supt" (înghițit) de către şarpe:

BDD-A23603 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

"Că maică-sa l-a blăstămat
Intr'o mândră sărbătoare
Baş în ziua de Rusale
Când era slujba mai mare
În toată biserica
Ea c'o mâna ţâţă-i da
Cu-n picior îl legăna
Şi cu gura-l blăstăma:
„Suge, suge fiul meu
Sugă-ţi Şerpii trupul tău
Precum sugi tu peptul meu.
Suge, suge, puiule,
Sugă-mi-te şărpele
Când ţ-or da mustăţele
Şi ţi-or fi dragi zilele.
Când ţ-o fi mustaţa neagră
Şi ţi-o fi lumea mai dragă."
(AFC 401, p.28)

Motivaţia blestemului, deşi prezentă explicit în unele variante, în cele mai multe lipseşte, neavând probabil un rol important în esenţa ritualică a textului. Blestemul, act cu o forţă magic-malefică extraordinară pentru mentalitatea arhaică, se dezvaluie a fi, în acest context, mai degrabă formularea unei predestinări, un prescript magic al viitoarei iniţieri. Nu întamplător, în discursul mamei înghiţirea fiului de către şarpe este prevăzută ca având loc la vârsta fecioriei, adică în acel moment în care individul trebuie să se desprindă de condiţia de fiu al mamei sale.

Spaţiul în care are loc actul blestemării nu este unul oarecare. Mama îşi blestemă pruncul în „casă", sau în „biserică", spaţii subordonate simbolisticii Centrului. În cadrele mentalităţii arhaice, casa sau biserica reprezintă centrul universului, punctul spre care converg toate cele trei nivele ale lumii. "Aşa-numita casă în care s-a nascut Mistrician este un sanctuar preistoric, în care templul din afara îşi are o criptă de iniţiere sub el […] Este, prin excelenţă, un loc de trecere." (Vasile Lovinescu, 1993, p. 145).

Din punct de vedere temporal, performarea blestemului are loc într-un moment ceremonial ("*Intr'o mândră sărbătoare / Baş în ziua de Rusale / Când era slujba mai mare"),* perioadă care se sustrage timpului istoric, intrând în sfera timpului sacru al începuturilor. Cuvântul mamei devine astfel *logos,* instituind o anumită ordine simbolica.

Blestemul performat de catre mamă este auzit, în unele variante, de către Şarpele aflat sub talpa casei sau chiar în casă.

"*Pui de şarpe sugă-mi-te,*
De sub talpa casei noastre!" (Vasile Lovinescu, 1993, p. 149)

Plasat sub talpa casei, şarpele se defineşte drept un "simbol chtonian care se leagă de lumea de dincolo" sau strămoş mitic, "încarnare a sufletelor celor plecaţi în împărăţia morţii" (Ivan Evseev, 1983, p.140). La o analiză mai atentă observăm aici o suprapunere a două imagini

BDD-A23603 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

simbolice ale acestui animal, ipostaza benefica şi cea relativ malefică, ambele prezente în folclorul şi credinţele arhaice româneşti. În cultura populară, ipostaza benefică este întruchipată de şarpele casei, animal acceptat şi chiar dorit în preajma gospodăriilor ţărăneşti. Acesta este văzut drept un garant al norocului şi al bunăstării. Dacă acest şarpe este omorât sau pleacă, norocul casei dispare odată cu şarpele iar membrii familiei vor muri: „ E blând şi nu muşcă, să nu-l omori că nu-i bine [...] Dacă şarpele fuge, atunci acea casă are să rămâie pustie sau are să moară mai mulţi din casă" (Mihai Coman, 1996, p.99). Este cunoscută, de asemenea, apropierea şarpelui de copiii mici. Acesta mănâncă lapte din aceeaşi strachină cu ei fără a le face nici un rău. In acest context, Mihai Coman consideră şarpele casei drept un alter-ego al omului, corespondentul acestuia din natură.

În ipostaza sa malefică, şarpele e considerat necurat, datoria omului fiind aceea de a-l omorî. O transpunere a ipostazei malefice a şarpelui este posibilitatea acestuia de a se metamorfoza în balaur. În mitologia populară, prefacerea şarpelui în balaur este efectul unei „asceze" îndelungate. Dacă şarpele nu este zărit de nici o fiinţă vie timp de şapte ani, acesta se va transforma într-un monstru înaripat, stăpân peste furtuni şi cunoscător al unor mari secrete (cum ar fi locul unde sunt ascunse comorile). Un alt mijloc prin care şarpele ajunge să devină balaur este „fierberea" mărgelei fermecate: „La o anumită epocă, în timpul reproducerilor, se strâng grămezi de şerpi şi se bat, încep a sufla şi se face o movilă de spumă deasupra căreia se alege piatra scumpă sau diamantul. Acest fel de a se aduna e cunoscut sub numele << fierb piatra scumpă >>. Unul din şerpi (mai şiret, mai mare, mai vitez) o mănâncă, o înghite şi devine balaur, face aripi şi pleacă zburând prin văzduh."(Mihai Coman, 1996, p.209). Motivul pietrei fermecate apare în multe credinţe arhaice şi în creaţii folclorice. Posesorul acestei pietre deţine puteri nelimitate : el poate stăpâni balaurii şi duhurile necurate, înţelege graiul păsărilor şi a animalelor, etc. (Mihai Coman, 1996, p.209). Şarpele, ca făuritor al acestui obiect magic, se dovedeşte a fi un animal mitic cu forţe impresionante. Putem face chiar o analogie între piatra nestemată făurită de şerpi şi motivul oului cosmic din care s-a născut lumea, motiv prezent în mai multe religii şi mitologii antice (ex.: religia orfică, mitologia chineză). Acestă ipoteză este susţinută de Silvia Chiţimia în studiul „Balada << Şarpele >> în elementele ei de străvechi cult românesc". Cercetătoarea interpretează piatra fermecată ca „ovum anguinum"(ou de şarpe) simbol al cunoaşterii şi „ou al lumii" (Vasile Filip, 1999, p.39, apud S.Chiţimia, „Balada << Şarpele >> în elementele ei de străveche cultură românească", în R.E.F. nr 2, Buc, p 185-196). Şarpele se dezvăluie aici drept o entitate primordială anterioară creaţiei, statul său devenind astfel mult mai complex. Avem de-a face cu o fiinţă care transcede lumea omului, venind din „illo tempore". Grămada

BDD-A23603 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

colcăitoare de şerpi care fierb mărgeaua fermecată este interpretată de Vasile Filip drept o imagine a haosului primordial din sânul căruia a luat naştere „oul cosmic", prima formă concentrată de materie organizată (Vasile Filip, 1999, p.39).

Un alt argument în favoarea interpretării şarpelui ca animal mitic venind din haosul precosmogonic este legătura acestuia cu Apele Primordiale. În unele cântece funerare şarpele se regăseşte la rădăcina bradului, ipostază a Arborelui Cosmic, care este situat în mijlocul mării sau „sorbul" pământului. Acest animal capătă aici atribute funerare, relevându-se ca paznic sau vameş al lumii de dincolo. Pe de altă parte, fiind consubstanţial cu Apele Primordiale, şarpele devine un pericol permanent pentru Copacul Cosmic şi implicit pentru ordinea universală (Vasile Filip, 1999, p.36). Se observă aici asemanarea cu balaurului Nidhoggr din mitologia germanică care roade în permanenţă rădăcinile Yggdrasilului, Frasinul lumii, şarpele înfăţişându-se astfel sub ipostaza haosului care tinde să invadeze Cosmosul.

Multitudinea actelor magice în care este implicat acest animal îi oferă statutul de patron al magiei. Omul are posibilitatea de a căpăta puteri supra-naturale tot prin intermediul şarpelui. Cel care fierbe un şarpe de şapte ori şi apoi îl mănâncă obţine puterile magice ale animalului ingurgitat, având chiar posibilitatea să se metamorfozeze în orice făptură ar dori el: „ mâncând şarpele fermecat devii şarpe şi intri astfel în posesia puterilor şi atributelor sale magice" (Vasile Filip, 1996, p.210).

Observăm aici o legătură de-a dreptul organică între om şi şarpe. Destinul şi puterile acestui animal se intersectează la fiecare pas cu destinul şi natura umană. Acest aspect este reprezentat metaforic în baladele şi colindele româneşti analizate prin motivul creşterii simultane. După performarea blestemului, copilul Şi Şarpele cresc împreună:

"*Şarpele dac-auzea*
El era ca undreaua,
Cu Mistricean că creştea.
Săvai, Mistricean de un an
Şi şarpele de un an!
Săvai, Mistricean de doi ani
Şi şarpele tot de doi ani!
Săvai, Mistricean de trei ani
Şi şarpele tot de trei ani!
Şi crescură până la zece
Şi de zece nu mai trece!"
(Vasile Lovinescu, 1993, p.151)

Şarpele se descoperă aici drept " <fratele din umbră> al voinicului, dublul său antagonic şi complementar, terifiant şi aparent malefic, dar necesar oricărei <reevaluari> a personalităţii, înţeleasă ca o naştere din propria matrice chtoniană, simbolizată de şarpe" (Vasile Filip, 1999, p.244).

BDD-A23603 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

Desfăşurarea baladei-colind susține tocmai această idee. Ajuns la vârsta fecioriei, eroul porneşte, într-un fel sau altul, pe calea spinoasă a inițierii. Indiferent dacă pleacă la vânătoare sau caută expres întâlnirea cu şarpele căruia i-a fost "dăruit", flăcaul iese înafara spațiului cultural al comunității din care face parte pentru a intra într-un spațiu al materiei neordonate, asimilabil haosului primordial, loc în care va trebui să treacă prin proba morții temporare. În unele variante, tânărul pleacă în căutarea unei mirese. Ştiut fiind faptul că nuntirea urmează de obicei de-abia după ce probele inițiatice au fost parcurse, "întalnirea" cu şarpele este inevitabilă:

"*Băiatul ce mai făcea?*
FrumuŞel că să gătea,
Cu sabia că să'ncingea,
Cu buzduganu pi la spate,
Cu curele 'ncrucişate.
Şi pe cal încăleca
Şi pe nuntă că pornea,"
(AFC 830, p.35 – 44)

"*Într'o joi de dimineață*
Pă negură Şi pă ceață
Voinicelul să scula,
La icoană să-nchina,
La Dumnezeu să ruga
Cruce cu dreapta-şi făcea
Armele din cuiu lua
Pe lîngă el le încingea
Şi la cal mi să ducea.
Şaua pe cal că punea
Pă stîngu'n scară punea
Şi pă el că'ncăleca
Drumul frate că lua
Tot pă munții Nistrului,
Nistrului, pustiului.
Vîna frate ce vîna,
Alt nimica nu găsea
Decît doar o turturea."
(AFC 1243, p.984 – 993)

Înfruntarea propriu-zisă cu şarpele mitic are loc, de cele mai multe ori, în toposuri definite cultural ca Axis Mundi, precum vârful muntelui sau al dealului, spații încărcate cu puternice valențe simbolice. În sintaxa simbolică a mitului, dealul sau muntele se constituie ca şi puncte de convergență a nivelelor suprapuse ale universului, canale de comunicare între lumea subpământeană, terestră şi cea celestă.

"Sus la vârvu muntelui
Iată para focului
Că nu-i para focului
C'ăia-s dinții şerpelui!"
(AFC 1474, p. 23)

Momentul întalnirii cu şarpele şi al înghițirii propriu-zise constituie imaginea centrală

BDD-A23603 © 2009 Editura Universității „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

în toate variantele construite pe această temă. Ni se înfăţişează acum un tablou dramatic şi spectaculos, acela al eroului aflat în gura monstrului chtonian, şarpele-balaur, strămoş mitic sau fiinţă primordială, venită din afara spaţiului şi timpului istoric. Înghiţirea se dezvăluie a fi mai degrabă o contopire dintre cele două fiinţe opuse, dar totuşi complementare, unite pentru a forma "schema unei noi făpturi, şarpele cu bust de om, sus om, jos şarpe" (Vasile Lovinescu, 1993, p.162).

Acest episod corespunde morţii temporare prin care trebuie să treaca novicele pentru a putea accede la un nou nivel existenţial. În străvechile rituri de iniţiere această etapă era realizată prin izolarea novicelui într-o colibă care simboliza pântecele animalului totem, strămoşul comunităţii respective. Această întoarcere la origini, la matrice, corespundea cu „regresia universului la starea << haotică >> sau embrionară" (Mircea Eliade, 1978, p.76). La fel cum universul, pentru a se regenera, este readus la sfârşitul fiecărui an într-o stare haotică originară, omul, pentru a accede la o treaptă de existenţă superioară, trebuie să se întoarcă în pântecele maicii sale, dar nu al mamei naturale, ci al părintelui său mitic, animalul sau strămoşul sacru, savarsindu-se astfel „*circumscrierea în trupul divinităţii* (arbore, şarpe etc.) […] vechi element ritualic, cu rosturi iniţiatice şi mitice."(Agrigoroaiei, 1981, p 59-60). În acel moment "animalul sau arborele sacru devin *înveliŞ mitic*, primul templu, un templu iniţiatic al trecerii prin moartea oţelitoare." (Agrigoroaiei, 1981, p 59-60).

"*Îl sugea cât îl sugea*
De la o vreme mi-l lăsa
Jumătate afară rămânea
Nu'l mai putea înghiţi
De nişte curele late
Ce-s încinsă peste spate
De maică-sa blăstămate;
De pistoale ferecate
De voinic îs cumpărate"
(AFC 401, p.28)

Toate aceste aspecte legate de şarpe duc la concluzia că acesta ar putea să fi fost în vechime un animal totem, strămoşul mitic al unei colectivităţi umane (Mihai Coman, 1980, p.186). Religiile totemice constituie una dintre cele mai vechi forme de adorare a unei fiinţe supra-umane. Omul arhaic credea în descendenţa tribului său dintr-un animal mitic, cu puteri impresionante. Era interzis ca acest animal să fie omorât în orice alt moment înafara zilelor consacrate lui, când era sacrificat şi consumat de întreg tribul. Acest consum al cărnii animalului totem constituia un mod de transmitere a puterii sacre asupra membrilor colectivităţii, aspect prezent şi în ritualurile mai complexe practicate în cinstea unui zeu (cum ar fi Dionysos). Uciderea animalului sacru şi consumarea cărnii acestuia de către întreaga colectivitate reprezintă împărtăşirea din substanţa divină, moment culminant al ceremonialului. Acum se produce acel „euthousiasmos", contopire cu zeul, depăşirea

BDD-A23603 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

limitelor umane şi divinizarea omului (Ştefan Borbely, 2004, p 148).

Interdicţia ca şarpele casei să fie omorât este posibil sa fie o rămăşiţă a unui cult de origine totemică. Superstiţia după care mâncarea unui şarpe oferă omului posibilitatea obţinerii unor puteri magice este o reflecţie trunchiată a sacralizării indivizilor prin consumarea cărnii unui animal totemic.

Prin prisma acestor observaţii, îngurgitarea voinicului poate fi interpretată ca o reabsorbţie a eroului în trupul animalului primordial. Avem de-a face cu o ipostaziere epică a unui rit de iniţiare arhaic. Neofitul trebuie să se întorcă în momentul începuturilor, să-şi întâlnească originea, pentru a putea fi acceptat în cadrul colectivităţii din care face parte în calitate de individ cultural. Înghiţirea voinicului de către şarpe este echivalentă recluziunii în coliba iniţiatică, unde neofitul era supus caznelor şi se recitau miturile de origine ale tribului respectiv. Regresia spre origini presupune acea moarte temporară de care vorbeam mai în sus. Neofitul moare ca individ natural pentru a renaşte ca membru cultural al tribului său: „ << întoarcerea la origine>> pregăteşte o nouă naştere, dar aceasta nu o repetă pe prima, naşterea fizică. Avem de-a face propriu-zis cu o renaştere mistică, de ordin spiritual, cu alte cuvinte, cu accesul la un nou mod de existenţă."(Mircea Eliade, 1978, p.77).

Chinurile la care este supus novicele în pântecele şarpelui reprezintă de fapt acte rituale de lustraţie, adică de separare de vechea lui condiţie naturală. „Durerile sunt intr-un fel ca acelea ale nasterii caci e vorba de o noua geneza."(Vasile Lovinescu, 1993, p.162). Blestemul mamei conţine afirmaţii privitoare la aceste chinuri cu rol purificator:

„*Mânce-ţi şerpii trupul tău*
Cum mi-ai rupt tu pieptul meu,
Mânce-ţi şerpii maţele
Cum mi-ai rupt tu braţele"
(Alexandru Viciu, 1913, p.158)

Neofitul suferă aici o dezintegrare corporală echivalentă vechilor practici de flagelare, rupere a dinţilor, etc. la care erau supuşi tinerii în timpul iniţierii.

Figura şarpelui este intim legată de o străveche zeitate traco-frigiană: Sabazius – zeu chtonian, reprezentat ca şarpe, socotit drept simbol al reînnoiri anuale a naturii (Victor Kernbach, 1995, p.158). Cultul acestui zeu se caracterizează prin sărbători orgiastice, analoage celor ale lui Dionysos. Sabazius este însoţit de femei numite Mimaloane sau Clodone, echivalente Menadelor din Grecia. Este considerat stăpân al berii şi apoi, după descoperirea viţei de vie, zeu al vinului. Un element principal în arsenalul acestui zeu este

BDD-A23603 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

şarpele închis într-o cistă mistică, simbolizându-l pe Sabazius însuşi în timpul recluziunii subpământene pe perioada iernii. În cadrul cortegiilor sabazice, clodonele ţin în mâini şerpi lăsându-i să se încolăcească în jurul braţelor (Mihai Coman, 1980, p.190-191, apud *Dictionnaire des antiquites greques at romanes*, Paris, Librairie Hachette, 1926, pp. 297-298).

Misterele la care luau parte adepţii lui Sabazius reluau printr-o înscenare ritualică viaţa şi patimile zeului. Fiind un zeu al vegetaţiei şi al fertilităţii naturii, el moare şi renaşte anual. Acest lucru era sugerat prin închiderea şarpelui în aceste ciste rituale, moment care evocă prizonieratul lui Sabazius în lumea infernului. Apoi şarpele este scos la lumină, acest act reprezentând „hierofania", adică apariţia zeului în lumea terestră. Ceromoniile în cinstea lui Sabazius„se desfăşurau în timpul nopţii, în munţi, la lumina făcliilor; o muzică sălbatică (zgomote de lovire în cazane de bronz, chimbale, fluiere) îi îndemna pe credincioşi să scoată ţipete de voioşie într-un dans circular, furios şi învârtejit. Mai ales femeile erau acelea care se dedau acestor dansuri dezordonate şi epuizante(…) În mâini ţineau şerpi consacraţi lui Sabazius, pumnale sau tirsuri. Ajunse la paroxism, la nebunia sacră, ele apucau animalele alese pentru sacrificii şi le rupeau în bucăţi, sfâşiindu-le şi mâncându-le carnea crudă. Omofagia rituală săvârşea identificarea cu zeul; participanţii se numeau acum acum Sabos sau Sabazios."(Mircea Eliade, 1991, p.160). Este posibil ca într-o perioadă străveche să fi avut loc rituri de ingurgitare a şarpelui sacru (Mihai Coman, 1980, p.193). Prin intermediul acestor acte rituale, omul se transformă într-o fiinţă sacră. Observăm asemănarea între aceste rituri sabazice şi credinţele populare despre fierberea şi consumarea şarpelui, practică vizând obţinerea unor puteri magice: „Ca să te prefaci în alt chip decât eşti, mai tânăr sau mai bătrân, să ai altă faţă, să te faci cum vrei, să fierbi şerpe şi să zici nişte cuvinte şi de la a treia bucăţică când oi înghiţi-o începi să te schimbi. Atunci se strâng toţi şerpii şi vor să te muşte, dar nu pot căci eşti de felul lor (Elena Niculiţă-Voronca , 1998, p.231).

Cultul lui Sabazius include un act ritual deosebit de relevant pentru studiul nostru privind înghiţirea pe jumătate a voinicului de către şarpe. Pe perioada ceremoniilor sabazice, în timpul nopţii se figura căsătoria mistică a iniţiatului cu zeul: un şarpe, reprezentându-l pe Sabazius era introdus prin partea de sus a hainelor şi scos prin partea de jos (Mihai Coman, 1980, p.193). Prin analogie cu acest ritual mistic imaginea voinicului înghiţit de şarpe se dovedeşte a fi o ipostaziere epică a contactului dintre iniţiat şi divinitate.

La fel ca în riturile de iniţiere, eroul rămâne în gura şarpelui timp de trei zile, urmând apoi să fie salvat de către un alt voinic, numit în unele variante *Moldoveanul* sau *Dobrişanul*. După uciderea şarpelui, cei doi devin „fraţi".

BDD-A23603 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

"*Buzduganu şi-l lua,*
Binişor şi-l învîrtea
Drept în şarpe-l îndrepta
Pă şarpe că mi-l lovea
Pă cărarea capului,
Unde-i pasă şarpelui.
Şarpele mi să zbîrcea
Dar voinicu nu şedea
Cu paloŞu mi-l tăia,
Mi-l tăia, mi-l sfîşia
Şi pă voinic mi-l scotea
Şi de mînă mi-l lua
P-o vale să ducea
De-o stînă, frate da
Laptele că li-l lua
Frumoasă baie-i făcea
De venin mi-l curăța
Frățiori că se prindea
În lumea largă pleca
Să se ducă pomina."
(AFC 1243, p.984 – 993)

Salvatorul se prezintă sub imaginea eroului inițiat, cel care are menirea de a-l introduce pe novice în comunitatea bărbaților adulți, iar finalitatea ritualului devine înfrățirea, "o forma ritualică de pecetluire a inițierii, consemnând unitatea strânsă dintre membrii <uniunii> respective, cu rosturi militare, ciobaneŞti ori vânătoresti, în care intră noul erou, tânărul salvat." (Eugen Agrigoroaiei , 1981, p.95).

Fară a ne aventura să afirmăm că acest tip de baladă şi colindă reprezintă o rămăşiță a unui text ritualic străvechi, analogiile izbitoare dintre imaginile cuprinse aici şi scenariului tipic al ritualului de inițiere, ne permit formularea unei concluzii conform căreia textele studiate reprezintă creații epice în care sunt interferate, în mod fragmentar şi hibrid, câteva elemente în care este ipostaziat un anumit moment din cadrul riturilor de inițiere – circumscrierea neofitului în trupul strămoşului mitic.

Bibliografie:

AGRIGOROAIEI, Eugen, *Țara neuitatelor constelații,* Ed.Junimea, Iaşi, 1981
BORBELY, Ştefan, *Mitologie generală,* Ed.Limes, Cluj-Napoca, 2004
COMAN, Mihai, *Bestiarul mitologic românesc,* Ed. Fundației Culturale Române, Bucureşti, 1996
COMAN, Mihai, *Izvoare mitice,* Ed. Cartea Românească, Bucureşti, 1980
EVSEEV, Ivan, *Cuvant – mit – simbol,* Ed. Facla, TimiŞoara, 1983,
ELIADE, Mircea, *Aspecte ale mitului,* Ed.Univers, Bucureşti, 1978
ELIADE, Mircea, *Istoria credințelor şi ideilor religioase,* vol.1-3, Ed.Ştiințifică, Bucureşti, 1991

BDD-A23603 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)

FILIP, Vasile, *Universul colindei româneşti*, Ed. Saeculum, I. O., Bucureşti, 1999
GENNEP, Van Arnold, *Riturile de trecere*, Ed. Polirom, Bucureşti, 1998
KERNBACH, Victor, *Dicţionar de mitologie generală*, Ed. Albatros, Bucureşti, 1995
LOVINESCU, Vasile, *Interpretarea ezoterica a unor basme si balade populare romanesti*, Bucuresti, Ed. Cartea Românească, 1993
NICULIȚĂ-VORONCA, Elena, *Datinile şi credițele poporului roman*, Ed. Polirom, 1998
VICIU, Alexandru, *Colinde din Ardeal. Datini de Crăciun şi credinţe poporane*, Bucureşti, 1913

BDD-A23603 © 2009 Editura Universităţii „Petru Maior”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:52:52 UTC)